

Ismail Kadare

Cronică în piatră
Vremea nebuniei

romane

Traducere din albaneză de
MARIUS DOBRESU

HUMANITAS
fiction

CRONICĂ ÎN PIATRĂ

Părea că, asemenea unui animal preistoric, orașul acesta se ivise în vale într-o noapte de iarnă și apoi se cățărăse cu greu pe coasta muntelui, într-atât era de ciudat. Aici totul era vechi și împietrit, începând cu străzile și cișmelele și sfârșind cu acoperișurile caselor masive, vechi de secole, acoperite cu plăci de bazalt, asemănătoare unor solzi uriași. Era greu de crezut că sub platoșele acelea pulsa viața.

Călătorului care venea aici pentru prima oară i se năzărea să facă tot felul de comparații, dar orașul scăpa oricărei încercări de acest fel, pentru că orașul acesta nu semăna cu absolut nimic. Nu admitea comparațiile, așa cum nu primea de bunăvoie nici ploile, grindina, curcubeele și steagurile străine multicolore fluturând deasupra acoperișurilor sale, atât de vremelnice și ireale, pe cât de veșnic și concret era el însuși.

Clădit în pantă, poate cea mai abruptă din lume, părea să sfideze toate legile urbanisticii. Din cauza pantei deosebit de accentuate, în dreptul acoperișului unei case se ridicau temeliile alteia și poate că acesta era singurul loc din lume în care omul, dacă ar fi căzut pe stradă, nu ar fi nimerit în șanț, ci pe acoperișul vreunei case. Și lucrul acesta îl știau cel mai bine bețivii.

Într-adevăr, era un oraș foarte ciudat. Dacă ai fi vrut, ți-ai fi putut agăța pălăria, din mers, în vârful unui minaret, și asta fără prea multă osteneală. Multe erau aici incredibile și multe se petreceau ca în vis.

*Închizând în mădulele și sub carapacea sa de piatră viața,
orașul îi pricinuia acesteia nedorite suferințe, dureri și răni, și asta
părea firesc câtă vreme orașul era din piatră, și orice atingere a
sa, aspră și rece.*

Era greu să fii copil în orașul nostru.

Capitolul I

Noaptea de iarnă acoperise totul pe-afară cu apă, ceață și vânt. Scosesem capul de sub plapumă și auzeam zgomotul monoton și înfundat făcut de picăturile de ploaie pe acoperișul înalt al casei noastre. Îmi închipuiam drumul nenumăratelor picături, care se rostogoleau acum pe suprafața înclinată a acoperișului, grăbindu-se să ajungă pe pământ, pentru ca mai apoi să se evapore și să se ridice din nou acolo sus, în norii albi. Ele nu știau că la colțul streșinii le aștepta o capcană perfidă, burlanul de tablă. Așadar, tocmai în momentul când se pregăteau să sară de pe acoperiș pe pământ, picăturile de ploaie se trezeau brusc în burlanul îngust, împreună cu alte mii de surate, întrebând îngrozite: „Încotro ne îndreptăm, unde ne duc?“ Și, nedezmeticite după goana nebună din burlan, cădeau pe neașteptate într-o temniță adâncă și întunecoasă sub pământ, în cisterna mare a casei.

Astfel lua sfârșit viața liberă și voioasă a picăturilor de ploaie. Acolo, pe fundul cisternei, în liniște și întuneric, ele își vor aminti cu părere de rău de cerul nemărginit pe care nu-l vor mai vedea niciodată, de orașele minunate de pe pământ și de orizontul incendiat de fulgere. Doar eu, câteodată, jucându-mă, le voi trimite cu ajutorul unei oglinzi o bucățiță de cer, cât palma de mică, care va pătrunde preț de o clipă în adânc, amintire trecătoare a boltei imense.

Ele vor petrece zile și luni plictisitoare acolo jos, până când mama le va scoate în găleată, buimace și orbite de lumină, și va spăla cu ele hainele noastre, scările și dușumeaua casei.

Dar, deocamdată, ele nu știau nimic despre toate acestea și alergau clipocind voioase pe plăcile de piatră ale acoperișului. Ascultându-le scurgerea, le compăttimeam.

Când ploile continuau mai mult de trei-patru zile, tata scotea burlanul din cisternă pentru ca aceasta să nu se umple și apa să dea pe-afară. Cisterna noastră era foarte mare. Ea ocupa sub pământ o suprafață aproape egală cu cea a casei și, dacă am fi lăsat apa să se scurgă, la început ar fi inundat întreaga pivniță, iar pe urmă ar fi dislocat chiar fundația casei, pentru că orașul nostru este în pantă și aici totul este posibil.

Și, în timp ce mă întrebam cine ar suporta mai ușor întemnițarea, omul sau apa, am auzit pașii bunică-mii și pe urmă, din camera cealaltă, glasul ei:

— Treziți-vă, treziți-vă, am uitat să scoatem burlanul!

Tata și cu mama se sculară imediat, alarmați. Tata o luă la fugă, destul de sumar îmbrăcat, prin coridorul întunecos, deschise fereștrua terasei și cu un băț lung îndepărtă burlanul de la gura cisternei. Imediat se auzi șiroitul apei în curte.

Mama aprinse lampa cu gaz și împreună cu tata și cu bunica coborî scările. Eu m-am tras lângă fereastră încercând să privesc afară. Vântul și ploaia izbeau cu putere în geamuri și obloanele vechi scârțâiau lugubru.

N-am mai rezistat și am coborât să văd ce se petrece în curte. Cei trei erau foarte preocupați și nu m-au observat. Ridicaseră capacul cisternei și se chinuiau să vadă ce se petrecea înăuntru. Mama ținea felinarul și tata privea.

Am simțit un fior prin tot trupul și m-am prins de rochia bunicii. Ea îmi puse mâna pe cap. Porțile, cea de afară și cea interioară, se zgâlțâiau împinse de vânt.

— Ce prăpăd, spuse bunica.

Aplecat peste gura cisternei, tata încerca să vadă ceva.

— Dă-mi o bucată de ziar, îi zise mamei.

Ea i-o aduse. Tata o făcu sul, o aprinse și-i dădu drumul în cisternă. Mama lăsa să-i scape un strigăt.

— Apa e aproape de gură, observă tata.

Bunica murmură o rugăciune.

— Repede, strigă tata, aprinde felinarul.

Mama, albă la față, cu mâinile tremurându-i, aprinse felinarul, în timp ce tata își puse pe cap pelerina neagră și merse să deschidă poarta. Ea își aruncă pe umeri o haină veche și o porni în urma lui.

De afară, în ciuda răpăielilor ploii, răzbăteau niște bătăi în poartă. Pe urmă altele și altele.

— Nu te speria, îmi zise bunica. O să vină vecinii să ne ajute să golim cisterna.

Avea o voce calmă, ca și când s-ar fi pregătit să-mi spună o poveste.

— Totul se rezolvă pe lumea asta. Doar ciumei n-ai ce-i face, puiule.

M-am apropiat de gura cisternei și am privit în jos. Întuneric. Întuneric și groază.

— Auu, am făcut cu glas potolit.

Dar dinăuntru nu veni nici un răspuns. Era pentru întâia oară când nu-mi răspundea nimeni. Mă împăcam bine cu cisterna și adesea îi spuneam tot felul de lucruri, aplecat peste gura ei. Și ea s-a dovedit întotdeauna gata să-mi răspundă, cu glasul ei profund și târăgănat...

— Auu, am făcut din nou, dar ea tăcu și de astă dată. Asta voia să însemne că era tare supărată.

Abia acum mi-am dat seama că picăturile de ploaie își strânseseră la un loc supărarea acolo jos, în cisternă. Cele mai vârstnice, întemnițate mai demult, se întâlнисeră cu cele mai noi, cele aduse de furtuna de astă-noapte și, împreună, puneau la cale ceva groaznic. Îmi părea rău că tata uitase să îndepărteze burlanul. Nu trebuia cu nici un preț ca picăturile aduse de furtună să pătrundă în cisterna noastră cu ape liniștite și să le îndemne pe acestea la răzmeriță.

Dinspre poartă se auziră zgomote și intrară unul după altul Gegeo, Mane Voco și Nazo împreună cu noră-sa, toți uzi până

la piele. Pe urmă tata și, în urma lui, tremurând de frig, mama. Poarta scârțâi din nou și intră în fugă Iaver, apoi apăru Maksut, fiul lui Nazo, cu o găleată mare în mână.

Când am văzut atâta omenire mi-am mai revenit puțin. Apărură funiile, lanțurile, gălețile. Zornăitul acestor obiecte păru să-mi alunge din suflet îndoiala. Stăteam lângă scară și priveam cum oamenii începuseră să muncească, cu îndemnuri: Mane Voco, cărunt, înalt și slab, băiatul și nora lui Nazo, aceasta încă somnoroasă, Gegeo, suflând din greu. Mane Voco, Gegeo și Nazo scoteau gălețile una după alta, în vreme ce tata, mama și nora lui Nazo cu bărbatu-său și Iaver le deșertau la poartă. Peste noi ploaia cădea cu îndârjire. Din vreme în vreme Gegeo murmură pe nas:

— Văleu, ce grozăvie!

După fiecare găleată golită le spuneam în sinea mea picăturilor de ploaie: „Duceți-vă la naiba, dacă în cisterna noastră nu vă place“. În fiecare găleată se aflau mii de picături întemnițate și mă gândeam ce bine ar fi fost dacă ar fi fost scoase la început cele mai obraznice și mai încurcă-lume, încât în cisternă să rămână cele mai liniștite.

Obosită, Gegeo puse găleata jos și-și aprinse o țigară.

— Ai auzit și tu? îi zise bunică-mii, dându-se lângă ea. Fata lui Ceceo Kaili are barbă.

— Fugi de-aici, se miră bunica.

— Să-nțepenesc dacă te mint, se jură Gegeo. Barbă neagră, uite-așa, ca la bărbați. De-aia nici n-o lasă tată-său să iasă pe stradă.

Am ciulit urechile. O știam pe fată și era adevărat că-n ultimul timp n-o mai văzusem pe-afară.

— Of, măi Selfige, gemu Gegeo, săracii de noi! Tu nu vezi ce semne ne trimite Dumnezeu? Chiar și prăpădul din noaptea asta...

Privind-o apoi pe nora lui Nazo, căsătorită abia cu trei săptămâni înainte, Gegeo îi spuse ceva în șoaptă bunică-mii.

Cuprins

CRONICĂ ÎN PIATRĂ	5
VREMEA NEBUNIEI	223
Capitolul 1	
Unchiul cel mic se pregătește să se sinucidă	225
Capitolul 2	
Se crede că mătușica ar fi imorală	231
Capitolul 3	
Monotonie și iar monotonie	237
Capitolul 4	
Pace înșelătoare în familia Dobat.	
Tata-mare a exploatat poporul grec	242
Capitolul 5	
Dobat și Kadare. Vremea nebuniei	246
Capitolul 6	
Zile de iarnă. Începe cu bătaia administrată	
profilor de latină. Continuă cu apariția fantomei	250
Capitolul 7	
Fiecare casă, în afară de fum, are propria-i măsură	256
Capitolul 8	
Tata-mare e pe moarte. Știe cu siguranță problemele	
Albaniei, dar Domnul nu-l lasă să vorbească	263
Capitolul 9	
S-a dus tata-mare, dar taina lui a rămas	268